

ἀν καὶ ὀλιγοδάπανος, ἔψευσε τὴν κοινὴν δόξαν, ὅτι ἀγνῶς ἀρπαγῆς δὲν εἶχε τὰς χεῖρας. Δύο ἦσαν, ἔλεγε, τὰ κατορθώματά του ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος· συνήθισε τοὺς χωρικοὺς τῆς Πελοποννήσου νὰ μὴ φεύγῃσι βλεπόντες Τούρκους καὶ νικώμενοι νὰ μὴ προσκυνώσι. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐν τῇ συνελθείσει ὑπερισχύουσα καὶ ἐν δημοφροσύνῃ ἐργαζομένη τριανδρία.¹

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΑΤΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΟΥ

(M. de Chasseloup-Laubat.)

... Σεῖς δὲ, ὦ προσφιλέμου τέκνα, τὰ ὁποῖα θὰ μείνετε πολὺ νέα, φεῦ! μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἀναγινώσκετε ἐνίοτε τὰς τελευταίας ταύτας σκέψεις τοῦ πατρός σας. Μένετε πάντοτε ἠνωμένοι. Κανὲν συμφέρον ἅς μὴ σᾶς διαχωρίσῃ ποτὲ, τὰ πάντα δὲ ἅς μένωσι κοινὰ μεταξὺ σας ὅσον τὸ δυνατὸν πλεῖότερον καιρὸν. Ἀγαπᾶτε καὶ ἐπιμελεῖσθε τὴν μητέρα σας· ὑποστηρίξατέ την, ἀφιερῶθητε εἰς αὐτήν. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐστὲ τίμιοι, φιλαλήθεις, εὐθεῖς· τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον φέρετε, ὑπῆρξεν ἀκηλίδωτον πάντοτε. Ἐστὲ ἄξιοι αὐτοῦ.

Ἐάν ποτε ἔχητέ τινα ἰκανότητα, ἀποφύγετε πᾶσαν μχταιοφροσύνην· τηρήσατε διὰ παντὸς χαρακτῆρα ἀνεξάρτητον· ἐστὲ οἰκονόμοι καὶ σώφρονες· μὴδὲ πλάσσετε εἰς ἑαυτοὺς ἐπεισάκτους ἀνάγκας. Ὁ τίμιος ἄνθρωπος γνωρίζει νὰ ἦνε εὐλικρινής. Δὲν γνωρίζω ποῖαν περιουσίαν θὰ ἔχετε μίαν ἡμέραν· ἀλλ' εἴτε μεγάλη εἴτε μικρὰ εἶνε, κατορθώσατε νὰ κανονίσῃτε τὸν βίον σας συμφώνως μὲ αὐτήν. Ἐργάζεσθε δὲ πάντοτε, ἐργάζεσθε! Ἐπὶ τέλους ἐστὲ ἄνδρες, ἄνδρες ἐλευθεροί· καὶ ἂν ἡ τύχη σᾶς φέρῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν ὁμοίων σας, μείνατε ἀπλοῖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, οὐδέποτε θεραπευτικοὶ πρὸς τοὺς ἀνωτέρους σας, πάντοτε δ' εὐμενεῖς πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἐάν δ' ἐκλήθητε ὑπὸ τῆς Θεῆας Προνοίας εἰς τὸ νὰ προσφέρετε ὑπηρεσίας τινας εἰς τὸν τόπον σας, εὐχαριστήσατε μὲν αὐτήν ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ διότι σᾶς ἐξέλεξεν ὄργανα τῶν βουλῶν αὐτῆς, ἀλλὰ μὴ υπερηφανευθῆτε διὰ τοῦτο. Οἱ κενόδοξοι καὶ οἱ ἀυλικοὶ εἶνε οἱ ἐπικινδυνότεροι ἐχθροὶ τῆς φιλάτης ἡμῶν πατρίδος.

Δ.

ΜΑΝΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Πρὸς τὴν ἐρώτησιν τῆς μανιατικῆς κατηχήσεως: «Τίς εἶσαι;» ἡ ἐντελής ἀπάντησις εἶνε: — Ἐλευθερὸς ἀνὴρ. «Ποῦ στηρίζεται ἡ ἐλευθερία σου;» — Εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν προγόνων μου. «Ποῖοι ἦσαν οἱ πρόγονοί σου;» — Σπαρτιαταί. «Ποῖα εἶνε τὰ καθήκοντα τοῦ μανιάτου;» —

Σέβας πρὸς τοὺς γέροντας καὶ τὰς γυναῖκας, περιθάλψις τῶν γονέων, σκέψις πρὸ τῆς ὑποσχέσεως καὶ πίσις περὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἐκδίκησις τῶν προσβολῶν καὶ ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας, ὡς μεγίστου ἀγαθοῦ, μέχρι θανάτου.¹

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Τ' αἰ Νικολοβάρβαρα κάνει νερά καὶ χιόνια.

Ἐπὶ τῆς ἑορτῆς δῆλον ὅτι τῆς ἀγίας Βαρβάρας (4 Δεκεμβρίου) μέχρι τῆς τοῦ ἁγ. Νικολάου (6 Δεκ.) Καὶ ἄλλως:

Τ' αἰ Νικολοβάρβαρα οἱ τοῦχοι ὄραίνου, μὰ ἴς τὰ Φωτοκάλαντρα ἀποξυλόνου.

Φωτοκάλαντρα, αἱ δώδεκα ἡμέραι ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανίων. Ὁμοίαι εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθος:

Ἡ Βαρβάρα βροβαρίζει καὶ ὁ Σάββας σαβανώνει καὶ ὁ Νικόλας παραχώνει.

Ἡ σημασία τῶν λέξεων τούτων, αἵτινες βροβαρισμένως ἐτέθησαν χάριν τῆς παραχίσεως, εἶναι περίπου ὅτι ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἐπικρατεῖ ψυχὸς δριμύ καὶ χιών. Καὶ ἡ ἐπομένη παροιμία ἐκφράζει εἰκονικῶς ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου πάντοτε σχεδὸν χιονίζει.

Ὁ αἰ Νικόλας ἀσπρίζει τὰ γένεα του.

Διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ γέρος ἐνίοτε ἀποκαλεῖται ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὡς ἐν τῇ ἀκολουθῷ παροιμίᾳ:

Πότε εἶναι ἡ καρδιά τοῦ χειμῶνος;

Ἐμπρὸς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ, τοῦ γέροντος Νικόλα.

Ἦτοι ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τοῦ ψύχους παρατηρεῖται συνήθως ἡμέρας τινὰς πρὸ ἢ μετὰ τὰ Χριστούγεννα, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου. Τὴν αὐτὴν ἰδέαν καὶ ἄλλως ἐκφέρει ἕτερα παροιμία:

Γύρω-γύρω τοῦ Χριστοῦ ἡ κορφή τοῦ χειμῶνος.

ἢ:

Νικολίτσα Βαρβαρίττα, ἔμπρὸς ὀπίσω εἶν' ὁ χειμῶνας.

* Χειμωνιάτικη Γέννα, καλοκαιρινὴ χαρὰ.

Ὅταν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ὁ χειμὼν ἦναι δριμύς, τὸ θέρος εἶναι εὐάρεστον.

* Χριστούγεννα χριστόγινα, Φῶτα φωτινὰ, Ἀποκρητὶς ἀποκλεισταίς, Λαμπρὰ καλοεργημένη, εἶν' ὁ χρόνος ὁ καλός.

Τὸ ἔτος προμηνύεται εὐτυχὲς ὅταν κατὰ μὲν τὰ Χριστούγεννα χιονίζῃ, κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανίων ὁ καιρὸς ἦναι εὐδιδος, κατὰ τὸ Πάσχα βροχερός, καὶ κατὰ τὰς Ἀπόκρεω βροχαὶ ῥαγδαίωταται ἀποκλείουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς οἰκίαις των.

1. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάς. Ἐκπαιδευτικὸν Σ. Τριαντάφυλλου.

1. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Κ. Μ. Βαρθολομαίου, β'.

κνούσιν ἀφ' ἐλευθῶν τὴν χρονολογίαν των. Τὸ πρῶτον εἶπομεν ὅτι ἐδημοσιεύθη τῷ 1871, μόνον δ' αὐτὸ χρονολογεῖται ἐκ Πείσης, τῇ 17 Ἀπριλίου 1826. Ἐν αὐτῷ ποιεῖται λόγον ὁ ποιητῆς περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του. Τὰ πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν Πάλλη εἶνε σύγχρονα πρὸς τὰ ἐκ Πείσης. Τὸ εἰς Μεσολόγγιον ἐποιήθη τῷ 1822-23, τὸ διὰ τὴν πτώσιν τῶν Ψαρρῶν τὸ 1824. Ἐκ τούτων κρίνοντες πιστεύομεν ὅτι καὶ τὰ ἀχρονολόγητα εἶνε ἀναμφιβόλως τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

Ἐνομίσαμεν ὅτι θὰ διέφερε πολὺ τοὺς Ἑλληνας, τοὺς μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας ἀσχολουμένους περὶ πᾶν σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου αὐτῶν ἀνεξαρτησίας, νὰ γνωρίσωσι τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα ποιήματα. Τοῦτο παρεκίνησεν ἡμᾶς εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, ἵνα δὲ κατασαθῇ πολυτιμότερα ἢ συλλογὴ αὐτῆ, εἰς ἐκ τῶν ἐγγόνων τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ, περὶ τὴν καλλιτεχνίαν αὐτὸς καταγινόμενος, ἐν ᾧ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, μηχανικὸς ὢν, ἀφιερῶθη εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὁ Κ. Ἰακώβος Ῥίζος, μαθητῆς τοῦ Cabanel, ἐκθέσαντος εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀξιοσημείωτον εἰκόνα τῆς ἀδελφῆς του, ἔγραψε χάριν ἡμῶν, ἀντιγράφας ἕκ τινος ἐσθεσμένου σχεδὸν διαγεροστύπου, τὸ ὁποῖον κέκτηται ἡ μήτηρ του, τὴν εἰκόνα, ἣν προτάσσομεν καὶ ἥτις παριστᾷ τὴν λεπτὴν καὶ μελαγχολικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ αἰοιδίου πάππου του. Ἐως τώρα δὲν ἦτο γνωστὴ ἄλλη εἰκὼν τοῦ Νερουλοῦ πλὴν τῆς ἀτέχνου λιθογραφίας, ἣτις εἶνε προτεταγμένη τῶν *Μαθημάτων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας* τῶν δημοσιευθέντων τῷ 1828 ἐν Γενεύῃ. Χάρις εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ Κ. Ἰακώβου Ῥίζου καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ Κυρίου Φρειδερίκου Hillemacher τοῦ εἰκονίσαντος τόσα λίαν ἐνδιαφέροντα πρόσωπα τοῦ παλαιοῦ μας Γαλλικοῦ Θεάτρου, ὅστις εὐηρεστήθη μετὰ πολλῆς προθυμίας νὰ χαράξῃ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκόνα, δι' ὃ δημοσίως ἀπονέμομεν αὐτῷ εὐχαριστίας, οἱ Ἕλληνες θὰ ἔχωσι πλέον ὅλως γνήσιον ὁμοίωμα ἀνδρὸς πολιτικοῦ τὰ μάλιστα τῇ πατρίδι ἀφωσιωμένου καὶ ποιητοῦ ἐκ τῶν πρώτων ἀναντιρρήτως κατέχοντος θέσεων, διὰ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα αὐτοῦ ἔργα, ἐν τῇ ἀφθονοσῇ ἀνδρῶν λογίων γραμματολογίᾳ τῆς Νέας Ἑλλάδος.

Ὁ Ῥίζος Νερουλὸς, ἀπὸ τῶν τελευταίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔτων μέχρι τοῦ ἑξαυτοῦ θανάτου, παρεσκεύασε δι' ἔργων φιλολογικῶν παντοίων καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίων τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνάστασιν. Εὐθὺς ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκρήξει τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως ὑπηρετήσεν αὐτὴν ἐν τοῖς διπλωματικῶς συμβουλίαις. Πρώτος αὐτὸς ἐπεζήτησε τὴν τιμὴν τοῦ νὰ ἐκπροσωπήσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ μικρὸν καὶ νεοσύστατον Κράτος, παρ' αὐτῇ ἐκείνη τῇ δυνάμει, ἣτις προσεπάθησε νὰ τὸ καταπνίξῃ κατὰ τὰς πολλὰς

του περιηγήσεις, πρῶτος αὐτὸς ἐγνώρισεν εἰς τὴν Δύσιν, ἀγνοοῦσαν τέως τὰ κατὰ τοὺς Ἑλληνας, τὰ νεοελληνικὰ γράμματα διὰ τῶν ἐν Γενεύῃ *Μαθημάτων* του, ἀπὸ μνήμης διδαχθέντων καὶ ἐχόντων διὰ τοῦτο πολλὰ τὰ χάσματα. Οὐδὲν ἦττον τὸ βιβλίον ἐκείνο τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ διατελεῖ ἔτι μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του, τόσω δὲ δημοτικὸν κατέστη, ὥστε ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους δις ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ (1827-28), μετεφράσθη ὀλλανδιστὶ ἐν Ἀμστελοδάμῳ (1829), ἰταλιστὶ ἐν Παλέρμῳ (1829), πολλάκις δὲ ἑλληνιστὶ.»

ΕΙΣ ΕΛΥΤΟΝ

Ποῦ εἶν' ἐκεῖνος ὁ καιρὸς, ὅταν κι' ἐγὼ εὐδαίμων,
 ἀπ' αὔρας βοηθούμενος τῶν εὐμενῶν ἀνέμων,
 ἀλύμαντον διέπλεα τὸ πλάγος τοῦ βίου,
 καὶ εἰς τοὺς κόλπους ἔμβαίνα λιμένους γαληνῶν;
 5 Λιμὴν ἦτον ὁ οἶκός μου, ἔκεινον κάθ' ἡμέραν
 συμπαίζων μὲ τὰ τέκνα μου, περὶπαίζα τὴν σφαῖραν
 συμπάρεδρον ἔς τὴν τράπεζαν λαμδάνων τὸν Ἰγείαν,
 τὴν ἀπαλὴν τὼν ἔτρεφα κι' ἀθῶαν ἡλικίαν.
 Τὰς νύκτας τοὺς κοιτώντας τὼν συγὰ ἐπισκεπτόμην,
 10 καὶ τὸν βυθὸν τοῦ ὕπνου τῶν ἀκούων εὐφραίνομην
 καὶ τὴν αὐγὴν μ' ἀνάγκωτα τὰ τρυφερά τῶν μέλη,
 ὅταν ἔξυπνοῦσαν κι' ἔβγαλλαν τὰ παιδιὰ τῶν μέλη,
 τὰ ἤκουα ἔς τὴν κλίνην μου, κι' εὐθὺς πρὸς τὴν μητέρα:
 «Ἰδοῦ, ἰδοῦ», τὴν ἔλεγα, «χαρομόσυνος ἡμέρα!»
 15 Βίον τερπνόν, μακάριον, ἀειθαλὴ ἔξοσα,
 τῆς εὐθυμίας πάντοτε τὸ νέκταρ ἔρροφούσα.
 Ἄλλ' ὦ πατρίς, ὦ ὄνομα παμφίλατον καὶ ἔτεον!
 φεῦ! σὲ προφέρω σήμερον μετὰ πικρῶν δακρῶν!
 20 τὸ τέρας σ' ἔκμ' ἔρμαιον ἀφρικανῆς μαρίας!
 Ὡ γλυκυτάτη μου πατρίς! τὰ τέκνα σου καθένα
 ὄποταν σὺ προσκάλεσες, σὺ μ' ἔκραξες κι' ἔμένα
 τί τέκνον σου εἰλικρινῆς μ' ἑλληνικὴν καρδίαν,
 πρὸς τὴν φωνὴν σου ἐμῆλλε νὰ μείν' εἰς ληθαργίαν;
 25 Κανεὶς δὲν ἐπαρήκουσεν, εἴμῃ ὁπόσοι μόνον
 Ἑλλήνων εἶχον ὄνομα, καὶ φρόνημα δαιμόνων.
 Ὅποσοι ἔς τὰς ἀγκάλας σου, κι' εἰς ξένην γῆν ὁπόσοι,
 δὲν ὄρισται τὸ χρέος του κανεὶς νὰ τὸ πληρώσῃ.
 Κι' ἐγὼ εἰς τὰς προσκλήσεις σου, υἱὸς σου φιλομήτωρ,
 30 δὲν ἴπομπευα τὸ χρέος μου μὲ λέξεις ψυχρῶς ῥήτωρ
 Ἄλλ' εἶπα στὴν καρδίαν μου: «καρδία τρυφερά μου!
 Ἦταν σκληρὰ πρὸς τὰς φωνὰς πατρύτητος καὶ γάμου
 τοῦ θυεναίου τὴν καλὴν στερήσου συντροφίαν,
 τὴν γλυκερὰν τῶν τέκνων σου στερήσου παρουσίαν,
 35 τὴν τύχην αὐτῶν ἔνωσα μ' ἐκείνην τῆς πατρίδος,
 παραδώσε τα θύματα τῆς ἐθνικῆς ἐλπίδος.»
 Στραφεὶς δὲ πρὸς τὴν φιλανδρον φιλότμον μητέρα
 «ζητεῖ», τὴν εἶπα, «ἡ πατρίς νὰ γίνῃ ἐλευθέρα.
 Τοῦτο ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ τὸ ζητεῖ δικαίως,
 40 αὐτὸ εἶναι τὸ πρώτιστον καὶ ἱερὸν μας χρέος·
 εἶν' ἱερὸν, πλὴν καὶ βαρὺ, δυσπλήρωτον ἐξίσου·
 διὰ νὰ γίνῃ ἐλαφρὸν, φιλάτη, ἐνθυμήσου
 ὅτι δὲν εἶν' ἀπλῶς πατρίς, ἀλλὰ πατρίς Κιμώνων,
 Ἐπαμεινώνων, Σωκρατῶν, Ὀμήρων καὶ Πλατῶνων.»
 45 Ἰπὲρ αὐτῆς πενέστατοι προθύμοι ἄς γενόμεν,
 κι' εἰς καλυθῶν χαμεύονα ἄς εὐχαριστηθῶμεν,
 ἄς τρέφομεν τὰ τέκνα μας, ὅσον νὰ μὴ πεινώσι,
 καὶ τόσον ἄς ἐνδύωνται, ὅσον νὰ μὴ βεγιάσι·
 50 ἄς μὴ ζητῶμεν ἀμοιβὰς ἀτομικὰς καμμίαν,
 παρ' ἀμοιβὴν τὴν πάνδημον τοῦ ἔθνους σωτηρίαν.»
 Ὡ! πόσον ὅτι ἔγινε πατὴρ ἐγὼ ἔχαρην!
 Ὡ! πόσον ἀμολόγησα ἔς τὸν γάμον τότε χάριν,
 55 ὅταν ἐτῶν δεκαεπτὰ πρωτότοκός μου γόνος,
 πρωταβλητῆς αὐθόρμητος τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος,
 ὡπλίσθη· ὁ Ἄλλεξανδρὸς, καὶ θηρευτῆς κινδύνων,
 εἰς λόγον κατετάχθη τὸν ἱερόν ἐκεῖνον!
 Ἄδύνατον, ἀδύνατον ἐγὼ ἐν ὄσω ζῆσιν,
 τοῦ χωρισμοῦ μου τὴν σκηνὴν ποτε νὰ λησμονήσω.